

INNSPILL TIL NY KULTURSTRATEGI FOR KULTURFRIVILLIGHET

Fra Vestfold og Telemark kulturnettverk

Hvem er vi

Vestfold og Telemark kulturnettverk er regionalledd av Norsk musikkråd, og er den største paraplyorganisasjon for det frivillige kulturlivet i Vestfold og Telemark fylke. Vi takker for muligheten til å komme med innspill til ny nasjonal strategi for kulturfrivillighet og utredning av regionale kulturfond.

Innledning

Vårt innspill bygger på punktene og tema som Kultur- og likestillingsdepartementet har sendt ut. Spørsmålene vil bli besvart under hver hoveddel. I tillegg avslutter vi med å løfte et tema vi anser som viktig å få mer fokus og debatt på - organisering av kulturfrivilligheten.

Begrepet kulturfrivillighet

Vi legger til grunn at begrepet kulturfrivillighet omhandler den delen av frivilligheten som gjelder kultur. For oss er det grunnleggende at et kulturbegrep i denne sammenheng knyttes til Enger-utvalgets definisjon av ytringskultur¹. Selv om den frivillige delen av kultursiden har mye til felles med andre områder innen frivilligheten, håper vi at strategien først og fremst skal sikte på å løse noen av de problemstillingene som kulturdelen står alene om.

1. Bred deltakelse og tilgang på kunst og kulturaktivitet i hele landet

Forslag til tiltak

- Det må gjøres rom for flere lavterskeltilbud og introduksjonsaktiviteter.
- Det må stilles større krav til kommunene rundt hvordan de jobber med inkludering og tilrettelegging på ulike plan.
- Det må på plass mer sektorovergripende tiltak i kommunene slik at man fanger opp hvem som kan ha behov for en mer tilrettelagt fritid.
- Frivilligheten er en del av løsningen, og det må legges til rette for tettere samarbeid og avtaler mellom det offentlige og frivilligheten.
- Informasjonsflyt ut mot deltakerne må styrkes, hvor både digitale flater og skole er viktige verktøy for å nå flest mulig.

Utfordringer

Lavterskeltilbud og introduksjonsaktiviteter

For å kunne gi alle en vei inn i en aktiv fritid trenger man flere lavterskeltilbud og introduksjonsaktiviteter. Dette gjelder både for barn og unge så vel som for voksne og eldre. Vi mener det er viktig å sikre kompetanse på områder som viser seg å være barrierer, eks økonomi, helse, ensomhet osv., og benytte denne kompetansen inn i samarbeidet mellom det offentlige og frivilligheten.

¹ [NOU 2013: 4 - regjeringen.no](http://NOU.2013:4-regjeringen.no)

Helseutfordringer

Vi vet at det er mange gode helseeffekter i å delta i kulturfrivilligheten. Demenskoeret på NRK er et godt eksempel på at tilrettelagte kulturaktiviteter er mulig. Forskning viser at musikklivet kan gi bedre psykisk helse, høyere livskvalitet, og økt læringsutbytte hos den enkelte deltaker². En annen dimensjon inn i dette er pårørende, og hvor mye kapasitet og tid som går med på å være pårørende. En nullpunkts undersøkelse³ utført av Helsedirektoratet viser at foresatte til barn og unge med alvorlig sykdom og/eller funksjonsvariasjon bruker opptil en 60 % stilling på å koordinere tjenester. Dermed er det ikke bare den som er syk som kan bli stående utenfor kulturfelleskapet, det gjelder også foresatte og søsken. Her ligger det mange løsninger i hvordan kommunene jobber med inkludering og tilrettelegging.

Rom til å jobbe med inkludering

En undersøkelse blant medlemmene til Norsk musikkråd avdekket at svært mange organisasjoner og lag ønsker å jobbe med inkludering. Dagens situasjon viser at det ikke er rom til å jobbe målrettet og systematisk med inkludering da dette er både tid- og ressurskrevende.

Informasjonsdeling

Det må bli lettere å finne frem til informasjon om aktiviteter og tilrettelegging. I et digitalt samfunn er det viktig at slikt finnes lett tilgjengelig på kommunenes nettsider. Et tettere og mer systematisk samarbeid mellom kommune, skole og frivillighet kan også sikre informasjonsspredningen. Felles informasjon om ulike aktiviteter som også inneholder tilretteleggingsmuligheter vil kunne nå bredere enn informasjon fra hver enkelt aktivitet.

Tettere samarbeid mellom kommune og frivillighet

Kulturfrivilligheten trenger offensive kommuner som ser verdien av å løse problemer som nevnt ovenfor sammen med frivilligheten. Det er viktig å få på plass samarbeidsavtaler som sier noe om hvordan man sammen kan løse problemer og inkludere flere i kulturfrivilligheten. Et minimum bør være faste møteplasser hvor man kan løfte opp saker som berører kulturfrivilligheten.

Erfaringer under og etter koronaen

Som en regional kulturorganisasjon ser vi at vi og andre som oss har stått nokså stødig i årene med pandemi. Det er tydelig at det er tatt noen grep overfor oss som har vært suksessfaktorer, her ønsker vi å dra frem samarbeidsavtalen med fylkeskommunen. Men også det å være del av en større nasjonal organisasjon og kollegium har gitt oss mange fordeler. Samtidig har det vært skremmende å se hva en pandemi gjør med grasrota av kulturfrivilligheten, og mener at det må være et mål å klare å sikre aktivitetene og organisasjonene på en slik måte at også de kan klare å stå i en pandemi.

2. Møteplasser og tilgang på egnede kulturarenaer for aktivitet, læring og opplevelser

Forslag til tiltak

² [NMR-Rapport-Verdien-av-musikk-122020.pdf \(ams3.cdn.digitaloceanspaces.com\)](#)

³ [Sluttrapport+StimuLab+2021+-+Livshendelsen+Alvorlig+sykt+barn.pdf \(squarespace.com\)](#)

- Alle skal ha mulighet til å delta og oppleve kultur uavhengig av funksjonsnivå.
- Skoler må være tilgjengelig for kulturfrivilligheten, også kveldstid og i helger.
- Planverk må sikre at kulturens behov automatisk blir tatt hensyn til ved nybygg og renovering.

Universell utforming

Det er viktig at kulturaktiviteter skjer i lokaler som er universelt utformet slik at alle kan delta uavhengig av funksjonsnivå.

Tilgang på lokaler

Tilgang til egnede lokaler og planlegging av nye lokaler trenger et solid løft for at kulturfrivilligheten skal kunne nå opp til samme grunnivå for å drive aktivitet som frivilligheten innen idrett, friluftsliv og folkehelse. Til tross for at voksenopplæringsloven § 7 skal sikre vederlagsfri bruk av offentlige undervisningslokaler for studieforbund og medlemsorganisasjoner, melder mange av våre medlemmer om problematikk rundt lån av offentlige undervisningslokaler.

Skoler som kulturlokaler

Under og etter pandemien har vi merket en tendens hvor skolene som utlånere har blitt mer og mer restriktive til utlån, ekstra vanskelig er utlån på kveld og i helger. Vi er mange aktører innen både kultur og frivillighet som har tatt til orde for å sikre bruk av skolene etter skoletid. For barn og unge utgjør også skolene trygge arenaer som de kjenner fra før, noe som kan være med å senke terskelen for de som ikke deltar. Videre må man sikre at skolene er universelt utformet og at de som ikke er det blir oppgradert. Oslo har fastsatt at skolebyggene skal fungere som kulturhus i nærmiljøet. Viken har vedtatt å åpne opp sine videregående skoler for kveldsbruk frem til kl. 22. To gode eksempler på at det er det mulig å prioritere tilgjengelighet og tilgang hvis man ønsker. Alle skolebygg burde være tilgjengelige arenaer for det frivillige kulturlivet etter skoletid, dette inkluderer de som ikke er omfattet av voksenopplæringsloven.

Åpne kulturlokaler

Vi hører også om ungdom som synes det er urettferdig at idrettshaller kan være åpne utenfor organisert aktivitet, mens de som driver med kultur som oftest kun har tilgang på lokaler ved fastsatt øvetid eller under organisert aktivitet. Dette er en problemstilling vi ønsker at det tas tak i. Skal vi ha et bredde tilbud til barn og unge med mulighet til å satse videre innen kultur er det viktig at tilgang på lokaler er på plass. Skoler står i en egen posisjon for å kunne være de tilgjengelige lokalene kulturfrivilligheten trenger for å drive aktivitet og opplæring.

Egnede lokaler

Kartlegging av lokaler

Et egnet lokale skal være egnet for den aktiviteten som skal utøves, og selv om et lokale ikke er egnet til en type kulturformål betyr ikke det at det er uegnet for andre kulturformål. Det er viktig at man får kartlagt hvilken type lokaler kulturfrivilligheten benytter og hva de er egnet til. Her gjør Kulturalliansen sammen med Norsk musikkråd og Kulturrom et viktig arbeid med kartlegging av lokaler for kulturfrivilligheten.

Norsk og internasjonal standard

NS-ISO 23591:2021 Akustiske kvalitetskriterier for rom og lokaler til musikkøving, tar for seg alt musikk (og teater) trenger for å drive aktivitet i egnede lokaler. Sammen med ny NS

8178 Akustiske kvalitetskriterier for saler for musikkframføring (som for øyeblikket er ute på høring), vil man ha to verktøy som sier nøyaktig hva musikklivet trenger. Gjennom å implementere disse i planverket til kommuner og fylkeskommuner ved bygging og renovering vil man sikre kulturfrivilligheten egnede lokaler i framtiden også.

Kunnskapsløft

Vi ser et stort behov for et kunnskapsløft om egnede lokaler både blant brukere av lokaler, og av politikere og administrasjon på de forskjellige nivåene. En viktig faktor er å ha tilgang til kunnskap og hjelp for å kunne bedre egen og andres situasjon med tilgang på egnede lokaler. Dette gjøres best gjennom nettverk og å organisere seg slik at regionale og nasjonale organisasjoner kan rådgi i slike prosesser.

3. Samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen

Forslag til tiltak

- På regionalt nivå må det etableres faste møteplasser for profesjonelle og frivillige aktører.
- Kommunene må samarbeide bedre for å samle stillingsprosjenter i kulturskolen.
- Viktige rekrutteringsarenaer for barn og unge må sikres og styrkes.

Mer kunnskap og bedre samspill

Faste møteplasser

For å sikre dialog og kompetanseutveksling, må det etableres faste møteplasser der profesjonelle og frivillige aktører kan møtes. Dette kan gjøres gjennom faste forum/nettverk eller gjennom mer åpne konferanser som løfter ulike tematikk.

Mer samarbeid på tvers av kommuner

Kommunene trenger å bli mer bevisst på ringvirkningene og avhengighetsforholdet som eksisterer mellom det frivillige og de profesjonelle. Slik kan man også tenke større og mer langsiktig. For eksempel kan flere kommuner gå sammen om å sikre stillingsprosjenter i kulturskolen slik at man sammen beholder profesjonelle nøkkelpersoner i sitt område. Gjennom å bruke krefter sammen på ansettelsesforhold skaper man et stabilt arbeidsforhold for den profesjonelle som gjør det attraktivt å bli. Slik styrker man også den frivillige kulturdelen som nyter godt av profesjonell kompetanse i sin region.

Rammevilkår for samarbeidsprosjekter

For prosjekter som havner i skjæringspunktet mellom det profesjonelle og det frivillige er det viktig å sikre rammevilkår som gir ro til å fokusere på selve prosjektet fremfor å få prosjektet til å passe inn i diverse former og søknadskriterier.

Erfaringer og eksempler

Under følger tre eksempler på samarbeid/samspill mellom den profesjonelle og frivillige kulturen. Likt for alle er at det er aktivitet og ikke profitt som står i fokus.

Kulturjobber i regionene

Et godt eksempel er samspillet mellom kulturjobber i regionene og frivilligheten. Profesjonelle utøvere som ansettes i kulturskole, musikk- dans- og dramalinjer i videregående opplæring, i profesjonelle ensembler og lignende sikrer frivilligheten tilgang på kompetanse.

Dette har enorme ringvirkninger for aktiviteten som drives, både profesjonelt og frivillig. For kulturfrivilligheten er det avgjørende å ha tilgang på musikere, dirigenter, instruktører med mer som kan være med å utvikle og heve nivået på aktiviteten de driver med.

Sjangerfestivalene

I sjangerfestivaler som Telemarkfestivalen, Notodden Bluesfestival og Norsjø kammermusikkfest ser vi at det satses på lokal kompetanseheving. Spesielt ser vi dette på prosjekter som gir unge lovende lokale talenter mulighet til å lære og spille sammen med de profesjonelle musikerne som gjester festivalene. Telemarkfestivalen har en kursserie som kalles Ungfolk hvor dyktige musikere innen folkemusikk og folkedans underviser barn og unge under festivalen, kursene ender med framføring på festivalen. Notodden Bluesfestival har siden 1989 arrangert bandseminar for ungdom, i senere tid har de fått Little Steven med på laget og utvidet tilbudet sitt. Det er verdt å nevne at tilbudet ved flere anledninger også har hatt deltakere fra prosjektet Musikk i fengsel og frihet. Norsjø kammermusikkfest benytter lokale talenter på hver kveldskonert, i tillegg arrangeres en-til-en undervisning med artistene. I kultur som i idrett er det viktig å møte heltene sine og se at det er mulig å fortsette og satse som utøver. Dette gjør sjangerfestivalene til et viktig trinn i utviklingen av nye talenter.

Kulturorganisasjonene

På et mer administrativt nivå kan man se hvordan organisasjoner som representerer den frivillige delen av kulturlivet jobber målrettet og strategisk med politisk påvirkning over flere år for å nå mål av stor betydning for kulturfrivilligheten. Et eksempel på dette er Vestfold og Telemark kulturnettverket som i mange år har tatt til orde for å styrke folkemusikken i Vestfold gjennom et eget folkemusikkarkiv. I 2022 søkte Vestfold museene med Vestfoldarkivet i spissen fylkeskommunen om en prosjektstilling innen folkemusikk og folkekunst. Bak de sto kulturfrivilligheten og heiet, forent gjennom uttalelser levert av Vestfold og Telemark kulturnettverket om hva som er viktig for folkemusikkmiljøet og kulturfrivilligheten i sin helhet.

4. Offentlige tilskuddsordninger og tiltak

Forslag til tiltak

- Det må på plass lavterskelordninger som tar for seg tilrettelegging for barn og unge i organisert fritidsaktiviteter.
- Alle kommuner må ha ordninger som lag og foreninger kan søke for å dekke utgifter knyttet til aktivitet for lavinntektsfamilier.
- Det må legges til rette for langsiktige rammeavtaler mellom frivillige organisasjoner og fylke/kommune.
- Breddeordninger som fungerer må styrkes.
- Kulturfrivilligheten må sikres tilgang på kompetanse og veiledning.

Utfordringer og hindringer

Tilrettelegging

Gjennom studieforbundene som er tilknyttet voksenopplæringsloven er det enkelt å søke om tilretteleggingsmidler, dette kan være utgifter knyttet til ekstra lærerbehov, transport eller forstørrelse av noter for å nevne noe. Nedre grense for deltakelse på aktiviteter tilknyttet studieforbundene er 14 år. Vi kjenner ikke til noen nasjonale ordninger som på lik linje som

voksenopplæringen tilbyr denne type tilrettelegging for barn under 14 år. Vi har kommet over noen ordninger som befinner seg i skjæringspunktet mot tematikken, men ingen lavterskelmidler som kan sammenlignes med tilretteleggingstilskuddet til studieforbundene. Dermed blir det opp til kommunene hvilke ordninger de har for tilrettelagt organisert fritidsaktiviteter i den enkelte kommune.

Ordninger for lavinntektsfamilier

Vi mener det må bedre ordninger til for å sikre at barn og unge fra lavinntektsfamilier får delta på organisert fritidsaktivitet. Noen kommuner har løsninger som kontingentkasser eller reduksjon i pris på for eksempel kulturskolen. Likevel kan det se ut til at dette er ordninger man ikke klarer å nå alle med enten for at etterspørselen er større enn tilbudet, at tilbudet ikke gir en tilstrekkelig dekning av kostnadene, eller at kjennskapen til ordningene ikke når ut. Selv om man får dekket medlemskontingent for deltakelse på en aktivitet vil det fremdeles være utlegg knyttet til utstyr, turer, samlinger m.m. Her kan kommunale ordninger som lag og foreninger kan søke direkte på være en løsning, da er det viktig at ordningen er godt kjent både i frivilligheten og blant deltakerne.

Prosjektmidler versus driftsstøtte

Forutsigbare budsjetter og rammebetingelser blir sett på som den viktigste ytre forutsetningen for å opprettholde frivillig engasjement, viser en medlemsundersøkelse utført av Norsk musikkråd. På lokalt plan hvor hovedtyngden av aktivitet foregår er det utfordrende med lite forutsigbare rammevilkår. Å løpe etter prosjektmidler og finne opp hjulet på nytt og på nytt er en dårlig måte å sikre aktivitet. Kulturfrivilligheten trenger forutsigbarhet og stabilitet, noe samarbeidsavtaler med kommune/fylke kan bidra med. Det er viktig å sikre kjerneaktiviteten før man stimulerer til utvikling.

Forenkle og samordne ordninger

Ordninger som treffer

Støtteordninger må passe med virkeligheten, være fleksible nok, enkle nok og ha et språk som er lett forståelig. Det må være slik at det er aktivitet man skal premiere og ikke oppfinnsomhet eller størrelse på aktiviteten. Videre må det også legges til rette for å bygge videre på gode prosjekter. Det er også et stort behov for styrking av etablerte ordninger som Frifond, voksenopplæringsmidler, Kulturrom og regionale kulturbygg. Dette er ordninger som treffer bredt og som kulturfrivilligheten har erfart fungerer.

Veiledning

En viktig faktor er også tilgang på kompetanse og veiledning når man skriver søknader. Her trenger vi sterke kulturorganisasjoner som sammen har kompetanse til å tolke retningslinjer, bistå i søknadsskriving og som har oversikt over de forskjellige ordningene som finnes.

Samspill mellom offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner

For å kunne sette inn de riktige virkemidlene er det viktig at bevilgende myndigheter forstår sin rolle og hvilket nivå av kulturlivet man forsøker å stimulere. Gjennom gode samarbeidsavtaler og fastsatte møteplasser er det mulig å få til et godt samarbeid mellom frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter. Vestfold og Telemark kulturnettverk har et godt samarbeid med både administrativ og politisk ledelse på kultursiden av fylkeskommunen. I tillegg til en rammeavtale har vi flere møteplasser gjennom året som gir oss mulighet til å løfte frem viktige problemstillinger for kulturfrivilligheten.

5. Regionale kulturfond

Innretning

Regionale kulturfond representerer en historisk mulighet for å gi lokalt og regionalt kulturliv et betydelig løft, og skal man få til et skikkelig krafttak må finansieringen være ambisiøs.

Det er et viktig premiss at midlene forvaltes regionalt og er uavhengig av andre finansieringskilder for kulturlivet. Videre er det viktig å sikre at kultursiden er representert i et fordelingsutvalg, både profesjonelle og frivillige kulturorganisasjoner må være representert. Videre må samtlige representanter i et fordelingsutvalg ha god kunnskap om kulturfeltet og aktørene i regionen.

Saksbehandling av søknader kan gjøres av fylkeskommunene, eller delegeres til regionale kulturorganisasjoner med tilstrekkelig oversikt, forankring og legitimitet. Det viktigste er å få en ordening som er tett på regionen og som fyller hullene mellom det offentlige, profesjonelle og frivillige.

Organisering av det frivillige kulturlivet

Forslag til tiltak

- Rammevilkårene til kultur må styrkes og sidestilles med idrett i spillemidlene.
- Det må prioriteres midler for å stimulere til felles organisering av det frivillige kulturlivet.

Organiseringen av idretten er en suksesshistorie, hvor både profesjonelle og frivillige, spiss og bredde er representert i en og samme organisasjon. Dette viser at rammevilkårene idretten har fungerer.

I dag finnes det ingen slik altovergripende organisasjon for kultursiden. For kulturfrivilligheten er det nærmeste man kommer Norsk musikkråd, som er en godt organisert paraplyorganisasjon for det frivillige musikklivet fra lokalt til nasjonalt nivå.

Vi mener det er viktig å ha en sterk og samlet stemme på kultursiden på alle nivåer. Selv om man skulle velge å kun stimulere til en god og helhetlig organisering av kulturfrivilligheten, så vil dette ha stor betydning for en slagkraftig og felles stemme. Organisering er en effektivisering og en fordel for kulturlivet selv og for kommuner, fylkeskommune og stat.

På vegne av
Vestfold og Telemark kulturnettverk
Camilla Berg Rindahl
Daglig leder
E-post: camilla.rindahl@musikk.no
Telefon: 35 06 06 80